

Hur kan vi stärka svensk forskning om högre utbildning?

Underlag till paneldebatt av Anders Sonesson och Eva Brodin

Det har hänt mycket inom högskolesektorn under de senaste decennierna. Studentgrupperna har blivit större och mer heterogena, utbildningarna har antagit nya och flexibla former, och det har skett såväl avregleringar som sammanslagningar i högskolans landskap. Dagens högskoleverksamhet präglas också av en stark målstyrning av såväl utbildning som forskning, nya kvalitetssystem och ökad konkurrens. Med andra ord står högre utbildning ”inför en ny situation som utmanar en traditionell förståelse av akademisk kultur och den högre utbildningens identitet och syften” (Geschwind & Forsberg, 2015, s. 7). Samtidigt saknas det idag ett etablerat forskningsfält i Sverige som kan bidra med kontextuell kunskapsutveckling för att ta sig an denna utmaning.

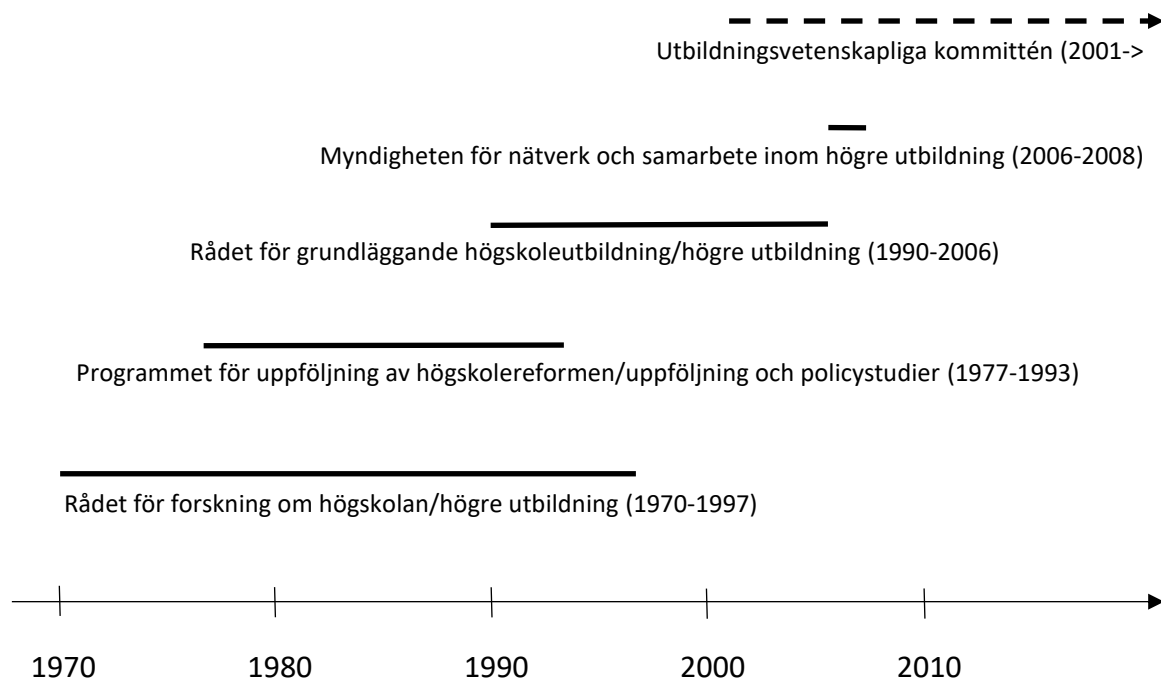
Före millennieskiftet fanns det ett tydligt svenskt stöd till forskning inom högre utbildning. På den tiden blomstrade också denna forskning, bl.a. genom den internationellt välrenommerade Martongruppen i Göteborg (Kim & Olstedt, 2003) som signifikant bidrog till kunskapsutvecklingen om studenters lärande. I början av 2000-talet konstaterades det dock i SOU:s betänkande att: ”Den aktiva nationella samordningen för att initiera forskning inom detta fält har i det närmaste upphört. Med vissa undantag finns idag ingen samlad bild av detta forskningsområde och knappast heller av det pedagogiska utvecklingsarbete som förekommer på universitet och högskolor”. Det föreslogs därför att *Vetenskapsrådet* och dåvarande *Rådet för högskoleutbildning* skulle utöka sin verksamhet för att sprida information om ”nationell och internationell högskolepedagogisk forskning och utveckling” (SOU 2001:13, s. 18).

Men frågan är om det har blivit bättre sedan dess? Kanske när det gäller forum för pedagogisk utveckling, där det kontinuerligt anordnas både nationella och regionala konferenser sedan lång tid tillbaka – men knappast när det gäller svensk forskning om högre utbildning. I nuläget återfinns sådan forskning endast i spridda disciplinära sammanhang där avsaknaden av nationella och tvärvetenskapliga forum gör den svår att överblicka. Detta förhindrar en kumulativ kunskapsutveckling inom fältet och möjligheten att inleda forskningssamarbeten försvåras. Ska vi på allvar bedriva utbildning av högsta kvalitet behöver vi rimligtvis också beforska dess verksamhet och styrning. Vad som behövs är följaktligen en satsning på aktuell svensk forskning om högre utbildning, där både teoretiska och praktiska problemställningar studeras i relation till varandra. Men vem är beredd att satsa på detta? Uppenbarligen inte längre staten. Än så länge inte heller högskolorna i generell bemärkelse, så vi sätter vår tillit till de enskilda forskarna... för det går väl bra? Eller inte.

Idag finns det endast en handfull forskare i Sverige som har högre utbildning som specifikt forskningsfokus. Dessa forskare återfinns i periferin inom skilda discipliner där deras forskning sällan får stor nationell spridning, eftersom det saknas ett gemensamt fält för detta i Sverige. Dessutom fattas det i nuläget program med inriktning mot högre utbildning på master- och forskarutbildningsnivå, vilket i sin tur gör att det också råder brist på karriärvägar som skulle kunna bygga upp en sådan disciplin (Geschwind & Forsberg, 2015). Någon lavinartad positiv förändring hägrar alltså knappast runt hörnet under rådande omständigheter. Den kritiska frågan är dock hur länge forskarna inom högre utbildning kan fortsätta sin verksamhet utan strukturellt och ekonomiskt stöd. I andra länder har ett sådant forskningsstöd funnits sedan länge, medan det i Sverige historiskt sett istället har avvecklats.

Så vad är det egentligen som har hänt? Varför upphörde Sverige att stödja forskning om högre utbildning? Sedan år 1970 har det funnits flera myndighetsorgan som bl.a. haft till uppgift att stödja forskning om högre utbildning, vilka illustreras i Figur 1. De råd som primärt hade till uppgift att stötta pedagogiskt utvecklingsarbete sponsrade många gånger initialt även forskning. Med tiden höjdes dock allt fler kritiska röster mot sektorsforskningen som inte ansågs vara tillräckligt disciplinär eller tillämpbar för att förändra utbildningen i önskvärda riktningar. Konsekvensen blev att

sektorsforskningen kom allt mer i dålig dager för att till sist stå utan statligt stöd (Foss Lindblad & Lindblad, 2016; Kim & Olstedt, 2003). Förvisso var det tänkt att Vetenskapsrådets *Utbildningsvetenskapliga kommitté* skulle stödja forskning om högre utbildning när den inrättades 2001, men i praktiken kom forskning med anknytning till skola och lärarutbildning att prioriteras (Foss Lindblad & Lindblad, 2016). Utbildningsforskning och högskolesektorn i sig innefattar emellertid vida mer än lärarutbildning, så vem ska då finansiera all denna övriga forskning som också behövs?

Figur 1. Myndigheter som stöttat forskning och utveckling i fältet.
(Utvidgad modell från Kim och Olstedt, 2003).

Som framgår av figur 1 finns inte längre den statliga underbyggnaden för forskning och utveckling i form av råd, program och myndigheter som under lång tid funnits i Sverige. Vår nuvarande högskolemyndighet, UKÄ, har inte längre det ansvar för kunskapsbildningen som tidigare myndigheter haft. Under 2000-talet upphörde dessutom de statliga öronmärkta medel som tidigare tilldelats lärosätena för pedagogisk utveckling och kunskapsbildning. Genom autonomireformen 2011 kom också statens besked att ansvaret för högskolesektorns forskningsbaserade kunskapsutveckling nu vilar på lärosätena själva. Frågan är dock om detta kommer att prioriteras vid lärosätena? Hur kan vi i Sverige skapa den strukturella och ekonomiska underbyggnad som krävs för att åstadkomma vital och långsiktig forskning om högre utbildning?

Referenser

- Foss Lindblad, R. & Lindblad, S. (2016). Higher education and research in a steady state – on changing premises and practices for educational research in Sweden. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 2016:1, 32371, DOI: 10.3402/nstep.v2.32371
- Geschwind, L., & Forsberg, E. (2015). *Forskning om högre utbildning - aktörer, miljöer och teman*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Kim, L., & Olstedt, E. (2003). *Forskning om lärande i högre utbildning - en översikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- SOU (2001). "Nya villkor för lärandet i den högre utbildningen". SOU 2001:13 betänkande. Stockholm: Utbildningsdepartementet.